

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף צ"ד

משנה. המוכר תבואה לחבירו הרי הקונה מקבל עליו רובע קב טינופת לכל סאה, שכך הדרך שיהיו בתבואה, והמוכר תאנים הקונה מקבל עליו עשר תאנים מתולעות למאה. והמוכר מרתף של יין מקבל עליו עשר חביות קוססות דהיינו יין רע למאה. והמוכר קנקנים בשרון מקבל עליו הקונה עשר פיטסות וכלומר כדים רעים לכל מאה כדים שקונה.

גמרא. במשנה התבאר שהקונה תבואה זה על דעת שיש בה רבע קב טינופת לכל סאה, ומביאה הגמרא ששנה רב קטינא שכוונת המשנה רבע קב קטנית לסאה. ושאלת הגמרא שהרי הקונה מקבל על עצמו רבע קב המעורב בתבואה אפילו אם הוא עפר ולא רק קטנית, שהרי אמר רבה בר חייא קטוספאה בשם רבה שהמוציא אבן קטנה מגרנו של חברו נותן לו את שוויה כאילו היא חיטים, כי בעל הגורן יכל למכור אותה בתוך החיטים, והוא הפסיד את שוויה, אמנם כעת אסור לו להחזירה לשם כי אסור לו להכניס מלכתחילה צרור לתבואה אלא רק מה שכבר יש שם.

ומכל מקום רואים שהקונה מקבל על עצמו אף צרורות ועפר המעורבים בתבואה, ולא רק קטנית.

ועונה הגמרא שבקטנית הקונה מקבל על עצמו רבע קב קטנית בתבואה, אבל בעפר הוא מקבל על עצמו רק פחות מרבע קב, אך אינו מקבל על עצמו רבע קב עפר.

ושואלת הגמרא, וכי הקונה לא מקבל על עצמו רבע קב עפר, והרי שנינו בברייתא שהמוכר פירות לחברו אם מכר לו חטין הקונה מקבל עליו רובע קטנית לסאה, ואם מכר שעורים הקונה מקבל עליו רובע נישובת לסאה, ואם מכר לו עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה. ומבינה הגמרא שכוונת הברייתא שכפי שהמוכר עדשים מקבל עליו רבע קב עפר לסאה, כך המוכר חיטים.

ודוחה הגמרא ואומרת שדווקא המוכר עדשים מקבל עליו רבע קב עפר כיון שאת העדשים עוקרים ולא קוצרים, ולכן יש בהם יותר עפר מחיטים, אך המוכר חיטים מקבל על עצמו רק פחות מרבע קב עפר ולא רבע.

ומנסה הגמרא לומר שאם כך יש מכאן הוכחה הפוכה, שדווקא בעדשים מקבל על עצמו רבע קב כי עוקרים אותם ולא קוצרים, אך לא בחיטים, ונוכיח מכאן שבחיטים מקבל על עצמו רק פחות מרבע קב ולא רבע.

ודוחה הגמרא שאף הוכחה אין כאן כי יתכן שבאמת אף בחיטים הקונה מקבל על עצמו רבע קב עפר, אלא שהחידוש בברייתא הוא שבעדשים הוא אינו מקבל על עצמו יותר מרבע, אפילו שהם נעקרים ולא נקוצרים אלא רק רבע.

אמר רב הונא שאף שהקונה מקבל על עצמו רבע קב עפר לסאה, והמוכר אינו צריך לשלם למוכר אם היה בתבואה רבע קב עפר, למרות זאת אם הקונה ניפה את סאת החיטים ומצא שיש שם יותר מרבע קב עפר, צריך המוכר לשלם לו חיטים כנגד **כל העפר שהיה מעורב בחיטים** ולא יכול לומר לו שעל רבע קב הוא אינו משלם לו כי אם היה שם רק רבע הוא היה פטור מלשלם.

ויש שביארו את דברי רב הונא שדין זה הוא מעיקר הדין, שאדם בעיקרון דעתו לקבל חיטים נקיות בלא עפר כלל, אלא שאם היה עד רבע קב אין הקונה טורח לנפות את החיטים כדי לתבוע מהמוכר לשלם על העפר, אך אם יש מעל רבע קב הוא טורח לנפותם ולכן צריך המוכר לשלם לו כנגד כל העפר.

ויש אומרים שמעיקר הדין המוכר פטור מלשלם על העפר כיון שעל דעת זה קנה המוכר את התבואה, אלא שאם היה שם יותר מרבע קב אנו חושדים במוכר שהוא עירב עפר בתבואה, ולכן קונסים אותו שישלם את כל העפר שהיה בה.

ודנה הגמרא האם יש דין שקונסים את האדם אף על מה שמעיקר הדין הוא לא חייב בו ולכן יתכן שמה שהמוכר צריך לשלם את כל העפר זה מקנס, או לא. ומנסה הגמרא להוכיח זאת מכמה מקומות שסימנם כל, תרי, שטרי, ראבין בר רב נחמן, אונאה, וקבלנותא.

ומנסה הגמרא להוכיח שיש דין שקונסים את האדם אף על מה שמעיקר הדין הוא לא חייב בו. ממה שהתבאר בברייתא שאדם שבא לזרוע חיטים, ויש בכל סאה רבע קב ממין אחר ימעטו לפחות מרבע משום כלאיים.

ומבינה הגמרא שאסור לזרוע רבע קב ממין אחר בדיני כלאים, כפי שהקונה לא מקבל על עצמו יותר מרבע עפר המעורב בתבואה, וכפי שבכלאים הדין שהזרוע אינו צריך לנפות את כל התבואה, אלא רק למעט את המין האחר לפחות מרבע קב, כך גם המוכר חיטים אם יותר מרבע קב עפר אינו צריך לשלם על כל העפר אלא רק על מה שיש בו יותר מרבע, אלא **שקונסים אותו** לשלם על הכל. ומוכח שדין זה הוא קנס ולא מעיקר הדין, שהרי מעיקר הדין הוא יכל לשלם רק על מה שיותר מרבע, כפי שהזרוע חיטים צריך רק למעט ולא לנפות את הכל.

ודוחה הגמרא ואומרת שאין מכאן ראייה כי אפשר לבאר שבכלאים מעיקר הדין אם רבע קב מין אחר מעורב בחיטים מותר לזרועם, ורק יותר מרבע קב אסור לזרועם, אלא **משום חומר האיסור כלאים** אמרו חכמים שאף אם יש רבע קב ימעטו לפחות מרבע, אך אם יהיה בכלאים יותר מרבע ממין אחר המעורב בחיטים, יהיה הדין שהזרוע יצטרך לנפות את הכל. וממילא אף המוכר תבואה המעורבת בעפר שיש בה יותר מרבע קב עפר מעיקר הדין צריך לשלם לו על כל העפר.

עמוד ב'

שואלת הגמרא שהרי בהמשך דברי הברייתא לגבי כלאים הובאה דעת רבי יוסי שאם רבע קב מעורב בתבואה הזרוע צריך לברור ולנפות את כל התבואה, ואם מעיקר הדין מותר לזרוע חיטים שמעורב בהם רבע קב כלאים מדוע לדעת רבי יוסי צריך לברור את כל התבואה, ולא רק למעט את המין האחר לפחות מרבע.

ולכאורה מוכח שבאמת מעיקר הדין אסור לזרוע את החיטים אם יש בהם רבע קב המעורב בהם, ונחלקו תנא קמא ורבי יוסי באופן כזה קונסים את הזרוע שיברור את כל הסאה או לא.

ועונה הגמרא שאין מכאן ראייה כי אפשר לומר שמעיקר הדין מותר לזרוע סאה חיטים שיש בה רבע קב ממין אחר, ורק יותר מסאה אסור, ומה שאמר תנא קמא שימעט זה משום חומר איסור כלאים, אפילו שמעיקר הדין מותר פסק תנא קמא שימעט. אלא שדעת רבי יוסי שלמרות זאת יברור הכל משום שאם לא יברור הכל זה נראה כאילו הוא מקיים כלאים בידיו.

מנסה הגמרא להוכיח שלא קונסים אדם על מה ששלו מעיקר הדין, מהמשנה שאומרת ששני (תרי) אנשים שהפקידו אצל שומר אחד, זה מנה וזה מאתים. וכשבאו ליטול את כספם, כל אחד מהם טוען מאתים שלי ומנה שלך. שהתבאר במשנה שלדעת תנא קמא נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו.

ורואים שלא קונסים ואומרים שכיון שאחד מהם רימה ואמר שהוא הפקיד מאתים שלא יקבל אפילו את המנה שלו, אלא הדין הוא שאת המנה הראשון הוא מקבל. ומנסה הגמרא להוכיח שגם כאן לא יתכן לומר שקונסים את המוכר שישלם על כל העפר המעורב, ומשום שמעורב בו יותר מרבע עפר יקנסו אותו שישלם את כל העפר, ואם בכל זאת כך נפסק מוכח שזה מעיקר הדין ולא קנס.

ודוחה הגמרא ואומרת שאין מכאן ראייה שלא קונסים את המוכר על הכל, כיון שדווקא שם השומר משיב לכל אחד מנה, כי וודאי שיש לכל אחד מהם מנה, ולכן לא קונסים את הגנב במה שוודאי שלו, אבל כאן יתכן שכן קונסים את המוכר לשלם הכל, כי אם אנו חוששים שמא הוא עירב בתבואה עפר, שמא הוא עירב את כל העפר שהיה בה, ולכן קונסים אותו לשלם את כולו.

ומנסה הגמרא להוכיח שכן קונסים אדם שרימה, מהמשך המשנה שהובאה שם דעת רבי יוסי שאומר שאם לא נקנס את הרמאי הוא לא הפסיד כלום, ולכן הדין שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו, וגם הב'

מנים של שניהם. ורואים שלדעת רבי יוסי קונסים את המנה השייך לגנב בוודאות. ואם כך לדעתו אף כאן קונסים את המוכר שיפסיד אף את הרובע קב עפר שהיה יכול לתת בחיטים מעיקר הדין.

ודוחה הגמרא ואומרת שאין ראייה, כיון שיתכן שדווקא שם קונסים כי וודאי יש שם גנב, אבל כאן יתכן שבאמת זה שיעור העפר שהיה בתבואה, והמוכר לא עירב כלום, ובכזה אופן שלא וודאי שהוא רימה לא קונסים אותו.

ומנסה הגמרא להוכיח **שכן קונסים** אדם על מה ששייך לו מעיקר הדין, מהמשנה שאומרת שלדעת רבי מאיר שטר חוב שכתוב בו **ריבית** ללווה, קונסין את המלווה ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית.

ודוחה הגמרא שיתכן שהסיבה שקונסים כיון שהמלווה עבר על איסור וודאי של ריבית, ואף שהוא לא גבה את החוב הוא עבר על האיסור כבר משעת כתיבת השטר שעשה שטר עם ריבית ועבר על "לא תשימון עליו נשך", אבל אין ראייה שאף כאן קונסים את המוכר, שהרי יתכן שבאמת זה שיעור העפר שהיה בתבואה, והמוכר לא עירב כלום, ובכזה אופן שלא וודאי שהוא רימה לא קונסים אותו.

ומנסה הגמרא להוכיח להפך מהסיפא של המשנה שאומרת שלדעת חכמים המלווה בשטר חוב שיש בו ריבית גובה רק את הקרן ולא את הריבית. ורואים שלא קונסים אדם על מה ששייך לו מעיקר הדין.

ודוחה הגמרא ואומרת ששם הקרן היא כסף ששייך למלווה בהתר, ולכן לא קונסים את המלווה להפסיד את הקרן, אבל כאן יתכן שכן קונסים את המוכר לשלם הכל, כי אם אנו חוששים שמא הוא עירב בתבואה עפר, שמא הוא עירב את כל העפר שהיה בה, ולכן קונסים אותו לשלם את כולו.